

Met deze nieuwsbrief wil ik op een verantwoorde en onafhankelijke manier informatie geven over actuele onderwijsthema's. Standpunten die hier worden ingenomen zijn uitsluitend deze van mijzelf en kunnen in geen enkel opzicht toegeschreven worden aan welbepaalde organisaties of onderwijsnetten en/of -koepels. Ik streef er naar om mijn standpunten grondig en, waar mogelijk, ook wetenschappelijk te onderbouwen. Een duidelijke bronvermelding laat de kritische lezer toe om de gebruikte informatie te verifiëren.

www.nieuwsbriefleren.be
nieuwsbrief.leren@gmail.com

Jaargang 13
januari 2013

Voorwoord

Eind januari bezocht ik gedurende drie dagen de Nederlandse Onderwijstentoonstelling in Utrecht. Deze onderwijsbeurs wordt om de twee jaar georganiseerd. Ze is dan ook de plaats bij uitstek om zicht te krijgen op de nieuwe tendensen, methodes en materialen. Tendensen, methodes en materialen waarvan we weten dat ze vaak vanuit Nederland naar Vlaanderen overwaaien. Aangezien Vlaanderen en Nederland tot hetzelfde taalgebied behoren is het niet zo verwonderlijk dat wij maar al te graag leentjebuurt spelen. Omdat er juist in Nederland nog een coherent onderwijsbeleid is en de bereidheid om in het onderwijs te investeren, kunnen er daar nog heel wat sterke materialen ontwikkeld worden. Dat heeft het alvast voor op ons, ook al is het in het Nederlandse onderwijs niet allemaal rozegeur en maneschijn.

Maar goed. Ter zake nu. Toen ik vertelde over de nieuwe materialen die ik in Utrecht had kunnen inkijken en over de interessante gesprekken die ik daar had kunnen voeren, vroegen veel mensen mij om er iets mee te doen zodat zij er ook kennis konden mee maken. Toen ik hen verwees naar <http://boeketje-onderwijs.skynetblogs.be>, maakte men mij er terecht op attent dat lang niet iedereen zijn informatie op het Internet zoekt. Iemand stelde me voor om de nieuwsbrief van januari – deze dus – te gebruiken om de materialen die ik op mijn boekenblog bespreek, ook hier in de kijker te plaatsen. Wat ik dan ook doe.

Over de onderwijsactualiteit van het moment, vooral het opleidingsniveau van de nieuwe kandidaat-leerkrachten en het groot aantal jonge leerkrachten die al na vijf jaar uit het onderwijs stapt, zal ik het in het februarinummer van deze nieuwsbrief hebben.

Nec dominus, nec servus!

Lieven

Gezien op de NOT: Sociaal gedrag elke dag!

VAN DER HORST, M., HOPMANS, V., Sociaal gedrag elke dag! Sociaal-emotioneel leren voor de onder-, midden- en bovenbouw, Pica, Huizen, 2013, 362 blz., ISBN-13: 978-90-77671-85-6.

Sociaal gedrag elke dag is geen therapeutisch programma maar een sterke en coherente vakoverschrijdende leerlijn sociale vaardigheden voor de basisschool. Het is zowel preventief (kinderen essentiële vaardigheden aanleren) als proactief (anticiperen op problemen die er bijna onvermijdelijk aan komen). Tegelijkertijd zorgt het voor maximale ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, waardoor je het meer dan terecht kunt opnemen in het kansenbevorderende instrumentarium van de school. Het draagt immers enorm bij tot het creëren van een krachtige en veilige omgeving waarin kinderen zichzelf durven ontplooiën.

De vaardigheden die in deze leerlijn aan bod komen zijn georganiseerd rondom de volgende programmaonderdelen:

- Leren omgaan met emoties;
- Leren samenspelen;
- Leren samenwerken;
- Leren probleem oplossen.

Elk programmaonderdeel bestaat uit verschillende aan te brengen vaardigheden. Het leren omgaan met emoties komt in alle groepen aan bod. Omdat deze vaardigheden voortdurend aangesproken (kunnen) worden in de overige

programmaonderdelen, is dit een logische keuze van de auteurs. De andere programmaonderdelen komen dan in de volgende chronologie aan bod: leren samenspelen → leren samenwerken → leren probleem oplossen.

	Groep 1-4 (2 ^e & 3 ^e kleuterklas, 1 ^e & 2 ^e leerjaar)	Groep 5-8 (3 ^e , 4 ^e , 5 ^e & 6 ^e leerjaar)
Leren omgaan met emoties	Gevoelens herkennen en benoemen Prettige gevoelens herkennen Onprettige gevoelens herkennen Luisteren naar de ander De G-reeks herkennen (Gedrag – Gevolg) De verschillende fasen van boosheid herkennen Rustig blijven	Gevoelens herkennen en benoemen Prettige gevoelens herkennen Onprettige gevoelens herkennen Luisteren naar de ander De G-reeks herkennen (Gedrag – Gevolg) De verschillende fasen van boosheid herkennen Rustig blijven
Leren samenspelen	Een complimentje geven en aardig zijn Luisteren naar de ander Zeggen dat je iets niet wilt Hulp vragen en de ander helpen Iemand uitnodigen Met een idee komen Vragen of je mee mag doen Om de beurt gaan en wachten op de ander Overleggen en het met elkaar eens worden Je aan de regels houden	
Leren samenwerken		Met een idee komen Luisteren naar de ander Hulp vragen en de ander helpen Overleggen en het met elkaar eens worden Rustig blijven bij conflicten Taken verdelen Afspraken maken en nakomen
Leren probleem oplossen		Het probleem duidelijk krijgen Verplaatsen in de ander Verschillende oplossingen bedenken Gevolgen bij de oplossingen bedenken Een goede oplossing kiezen en toepassen De oplossing evalueren

De lessen hebben steeds dezelfde structuur:

- Introductie;
- Gesprek (met daarbij een duidelijk geformuleerd doel);
- Groepsactiviteit;
- Opdracht;
- Oefenen in de praktijk;
- Evaluatie;
- Extra oefenen.

Bij het oefenen in de praktijk geven de auteurs telkens extra tips voor de leerkracht en concrete voorbeelden die aan de hand van heldere tabellen uitgewerkt worden. Voor de leerlingen en de leerkracht is er ook nog een A-viertje voorzien waarop de aangebrachte vaardigheid met pictogrammen (Vlaamse Sclera-pictogrammen!) ondersteund wordt. De benodigde materialen vind je ofwel in de bijlagen bij de verschillende programmaonderdelen, ofwel op de bij het programma horende website.

Kostprijs: € 60, -

Gezien op de NOT: Opzoekboekje Engels

VAN LAAR, R., Opzoekboekje Engels, Braams & Partners, Deventer, 2013, 70 fiches, ISBN-13: Geen.

Het wordt alleen maar beter. De opzoekboekjes van Tom Braams & Partners hebben er een broertje (of is het een zusje?) bij: het opzoekboekje Engels. Dit opzoekboekje bestaat uit een zeventigtal fiches waarop de basisleerstof Engels uit het voortgezet onderwijs op de niet na te volgen geen-onzinmanier van de andere opzoekboekjes wordt tot leven gebracht. Ik gebruik bewust de term 'tot leven gebracht'. De auteur, Ruurdje van Laar, heeft immers fiches geschreven die elk aangebracht onderdeel zo duidelijk uitleggen en aan de hand van talloze

voorbeelden illustreren dat het echte Engels – dus niet het goedkope popliedjes-Engels – met alle subtiele nuances bijna gemakkelijk lijkt. Je begrijpt het goed: het opzoekboekje Engels is geen verzameling van louter spellingregels. Het is veel meer dan dat. De fiches zijn verdeeld over drie categorieën, elk met hun eigen kleurcode:

- **Werkwoorden (blauw):**
 - De verschillende tijden;
 - De meest voorkomende werkwoorden;
 - Het genuanceerd gebruik van de werkwoorden;
- **Woorden (rood):**
 - Voornaamwoorden;
 - Meervoudsvormen;
 - Genitief;
 - Het genuanceerd gebruik van woorden en uitdrukkingen;
 - Spelling;
 - Telwoorden;
 - Tijdsbegrippen;
 - Trappen van vergelijking;
 - Het gebruik van bijvoeglijke naamwoorden en/of bijwoorden;
- **Zinnen (groen):**
 - Zinsvolgorde;
 - Zinnen vragend maken;
 - Zinnen ontkennend maken;
 - Typische zinsvormen.

Dit opzoekboekje is niet alleen geschikt voor kinderen met dyslexie. Iedereen die het Engels wil beheersen, zal al snel de universele bruikbaarheid van deze fiches erkennen. Je kunt het gebruiken als ondersteuning bij het leren van deze taal, maar even goed als een zeer snel hanteerbaar naslagwerk om op te zoeken hoe een en ander ook weer in elkaar zit. Een naslagwerk met een oerdegelijk ‘Hollands’ karakter. En dat laatste is alleen maar op te vatten als een meer dan gemeend ‘Vlaams’ compliment. Om ‘goesting’ van te krijgen!

Kostprijs: € 15, -

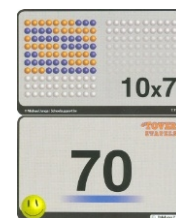
Gezien op de NOT: Toverstapels en Toverstapels +

JUNGA, M., *Toverstapels en Toverstapels +*, Schoolsupport, Utrecht, 2013, ISBN-13 (zie verder in de tekst).

In het onderwijs zijn het vaak de eenvoudigste concepten die het beste werken. Dat zullen weinig mensen ontkennen. In Utrecht maakte ik kennis met een dergelijk concept: de *Toverstapels* en *Toverstapels +* van uitgeverij Schoolsupport. De *Toverstapels* en *Toverstapels +* willen leerlingen ondersteunen bij het inoefenen en automatiseren van de tafels van vermenigvuldiging van één tot en met twaalf (want in Nederland gebruikelijk). De *Toverstapels* doen daarbij beroep op het principe van het vermenigvuldigen als herhaald optellen (vb. $4 \times 5 = 5 + 5 + 5 + 5$). De *Toverstapels +* baseren zich voor het automatiseren van deze tafels op de commutatieve eigenschap (vb. $4 \times 5 = 5 \times 4$).

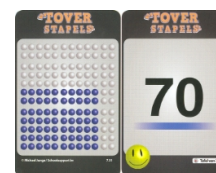
De *Toverstapels* bestaan uit vier kaartspelen van telkens vier reeksen kaarten. Op de ene zijde van elke kaart staat een uitkomst, op de andere zijde een opgave met daarbij diezelfde opgave nog eens voorgesteld als een herhaalde optelling. Drie van de vier reeksen bevatten steeds alle 13 producten van eenzelfde tafel (in Nederland gaan de tafels tot $\times 12$ en in tegenstelling tot veel andere tafelprogramma's is het cijfer 0 als operator dit keer niet vergeten). De vierde reeks bestaat uit dertien producten door elkaar die genomen werden uit de tafels die in het doosje aan bod komen. Bij het begin van een oefensessie worden de kaarten van een reeks willekeurig op tafel gelegd, met alle uitkomsten naar boven. De leerling draait dan één van deze kaarten om en lost de opgave op die tevoorschijn komt. Hierbij kan hij beroep doen op het herhaald optellen als hulpmiddel (zie afbeelding hiernaast). Dan zoekt hij de kaart met daarop zijn oplossing en draait die om boven op de vorige kaart. Wanneer hij elke oefening juist heeft opgelost, dan houdt hij op het einde geen kaarten meer over. Bovendien staat de uitkomst van de laatste opgave dan op de onderzijde van de kaart die onderaan de stapel ligt. De kaartspelen zijn als volgt samengesteld:

- Kaartspel 1: Tafels 1, 2 en 10 (ISBN-13: 978-90-8664-409-4);
- Kaartspel 2: Tafels 4, 5 en 8 (ISBN-13: 978-90-8664-410-0);

- Kaartspel 3: Tafels 3, 6 en 9 (ISBN-13: 978-90-8664-411-7);
- Kaartspel 4: Tafels 7, 11 en 12 (ISBN-13: 978-90-8664-412-4).

De *Toverstapels +* bestaan uit vier kaartspelen van telkens vier reeksen kaarten die alle tafels automatiseren. Op de ene zijde van elke kaart staat een uitkomst, op de andere zijde staat er nu enkel een afbeelding van een opgave, die de leerling vrij kan lezen volgens de eigenschap van de commutativiteit. In de afbeelding hiernaast kan de opgave dus als 10×7 of als 7×10 gelezen worden. Hier is het immers expliciet de bedoeling om de tafels te automatiseren. Drie van de vier reeksen bevatten steeds alle 13 producten van eenzelfde tafel (in Nederland gaan de tafels tot $\times 12$ en in tegenstelling tot veel andere tafelprogramma's is het cijfer 0 als operator dit keer niet vergeten). De vierde reeks bestaat uit dertien producten door elkaar die genomen werden uit de tafels die in het doosje aan bod komen. Bij het begin van een oefensessie worden de kaarten van een reeks willekeurig op tafel gelegd, met alle uitkomsten naar boven. De leerling draait dan één van deze kaarten om en lost de opgave op die tevoorschijn komt. Zoals gezegd bepaalt hij zelf hoe hij de oefening leest. Dan zoekt hij de kaart met daarop zijn oplossing en draait die om boven op de vorige kaart. Wanneer hij elke oefening juist heeft opgelost, dan houdt hij op het einde geen kaarten meer over. Bovendien staat de uitkomst van de laatste opgave dan op de onderzijde van de kaart die onderaan de stapel ligt. De kaartspelen zijn als volgt samengesteld:

- Kaartspel 1: Tafels 1, 2 en 10 (ISBN-13: 978-90-8664-413-1);
- Kaartspel 2: Tafels 4, 5 en 8 (ISBN-13: 978-90-8664-414-8);
- Kaartspel 3: Tafels 3, 6 en 9 (ISBN-13: 978-90-8664-415-5);
- Kaartspel 4: Tafels 7, 11 en 12 (ISBN-13: 978-90-8664-416-2).

Daarenboven bevatten de *Toverstapels +* nog twee extra kaartspelen van telkens vier reeksen kaarten. Elke reeks bevat producten uit verschillende tafels. Vandaar ook de naam *Toverstapels + mix*. Na analyse van de kaartjes die in deze twee extra kaartspelen zitten, blijkt dat er erg goed nagedacht is over de samenstelling ervan: doorheen de vier reeksen per kaartspel komen de producten die voor de meeste kinderen door de band het moeilijkst te automatiseren zijn, frequenter voor dan sommige andere. De producten die het makkelijkst te automatiseren zijn, vind je er niet in terug. Deze twee *mix*-kaartspelen zijn als volgt samengesteld:

- Mix Start: Tafels 1, 2, 4, 5 en 10 (ISBN-13: 978-90-8664-417-9)
- Mix Pittig: Tafels 3, 6, 7, 8 en 9 (ISBN-13: 978-90-8664-418-6)

Alles samen beschouwd, vind ik deze kaartspelen om de tafels van vermenigvuldiging inzichtelijk in te oefenen en te automatiseren zowat het beste wat er in hun soort, zowel analoog als digitaal, de laatste jaren verschenen is. Ik zet mijn argumenten graag nog eens op een rijtje:

- De volledigheid: van elke tafel worden alle producten aangeboden: hierbij is het getal 0 als operator, in tegenstelling tot veel andere spelen en programma's, niet vergeten;
- De mogelijkheid per kaartspel om de tafels geïntegreerd te oefenen;
- De mogelijkheid tot differentiatie: kinderen die de tafels nog volop aan het inoefenen zijn, kunnen gebruik maken van de kaarten volgens het principe van het herhaald optellen (*Toverstapels*). De kinderen die de tafels al inzichtelijk beheersen kunnen ze verder automatiseren aan de hand van de kaarten die werken volgens het principe van de commutativiteit (*Toverstapels +*);
- De mogelijkheid tot het realiseren van heel veel effectieve oefentijd voor alle leerlingen: aan de limiet gezien kun je, eens alle tafels aangebracht zijn, met de tien kaartspellen veertig (!) leerlingen tegelijkertijd aan het werk zetten;
- Producten die voor sommige leerlingen moeilijker te automatiseren zijn komen in de *mix*-reeksen frequenter aan bod dan andere;
- De mogelijkheid om zelfstandig met de kaartspelen aan de slag te gaan. Het concept laat immers toe dat de leerlingen zichzelf controleren.

Kostprijs: zie <http://www.schoolsupport.nl/artikel/2754>